

Wyższa Szkoła
Przedsiębiorczości
i Administracji

WSTĘP DO SOCJOLOGII 5

Zmiana społeczna

Dr Marta Komorska

Lublin 2020

Zmiana społeczna

Przyczyny, konsekwencje gwałtownych zmian.

Zmiana społeczna – różnica między stanem systemu społecznego (grupy, organizacji) w jednym momencie czasu a i stanem tego samego systemu w innym momencie czasu .

[Sztompka P., Socjologia,2002]

Stan wcześniejszy i późniejszy mogą się różnić zmianą w:

- **składu systemu** (osiedlają się przybysze z innych krajów, do partii zapisują się nowi członkowie, mają miejsce migracje, rekrutacje do grup, mobilizacja itd.)
- **struktury systemu**
- **funkcji** pełnionych przez elementy społeczeństwa
- **granicy systemu** (dwie partie polityczne łączą się w jedną, dwie korporacje przemysłowe dokonują fuzji, dwie rodziny poprzez małżeństwo dzieci łączą się w jedną)
- **otoczenia systemu** (powódź niszczy sieć dróg i odcina miasteczko od kontaktów ze światem, urbanizacja pochłania podmiejskie wioski itd.)

Zmiany struktury systemu

- **wyłaniają się nowe struktury interakcyjne** przez to, że ludzie nawiązują nowe kontakty, wchodzą w nowe stosunki, łączą się w nowe grupy;
- **wyłaniają się nowe struktury interesów** przez to, że ludzie bogacą się lub biednieją, zyskują lub tracą władzę, uwalniają się spod podporządkowanych lub popadają w zależność;
- **wyłaniają się nowe struktury normatywne** przez to, że ludzie zaczynają wyznawać nowe wartości, kierować się nowymi normami, odgrywać nowe role, karać i nagradzać za co innego niż dawniej;
- **wyłaniają się nowe struktury idealne** przez to, że ludzie zaczynają wierzyć w nowych bogów, akceptować nowe ideologie, zyskiwać nową wiedzę o świecie, wiedzieć samych siebie w innym świetle.

PRZYCZYNY ZMIAN SPOŁECZNYCH:

- **Środowisko naturalne** np. cofnięcie się lodowca ok. 13 tys. lat temu doprowadziło do wzrostu powierzchni lasów i rozwoju rozmaitych form zwierzęcych, co wywarło wpływ na ewolucję różnych typów społeczeństwa.
- **Procesy kulturowe**, którymi są:
 - **odkrycie** czyli odsłonięcie jakiejś istniejącej idei lub prawa (np. prawo ciężenia, grawitacja zawsze istniała, ale dopiero w pewnym momencie czasu uczeni mogli zrozumieć jej naturę i oddziaływanie).
 - **wynalazek** czyli nowe wykorzystanie lub nowe zestawienie istniejącej wiedzy (samochód, samolot, komputery – wynalazki materialne, alfabet, biurokracja, normy i instytucje społeczne – wynalazki niematerialne).
 - **dyfuzja** czyli przenikanie cech kulturowych z jednego społeczeństwa do drugiego. Jest możliwa dzięki migracji, handlowi, podróżom, może być również skutkiem podboju jednego społeczeństwa przez drugie. Takie wartości jak wolność czy demokracja upowszechniają się w taki sam sposób jak narzędzia czy broń.

PRZYCZYNY ZMIAN SPOŁECZNYCH

- **Struktura społeczna** czyli różnice pomiędzy grupami rasowymi, etnicznymi czy religijnymi, a także różnice płci.
- **Ludność** - szybki jej przyrost zagraża trwałości zasobów społeczeństwa, wymusza zmianę wzorów życia społecznego. Wzrost liczby ludności w miastach zmienił powolny rytm życia w małych skupiskach miejskich w gorączkowe tempo życia w nowoczesnych miastach.

Natomiast zbyt mały przerost ludności może w przyszłości zagrażać egzystencji społeczeństwa, może być zbyt mało pracowników, żeby wyprodukować niezbędne zasoby.

- **Nauka i technika** – wiedza naukowa prowadzi do postępu w technice, która jest źródłem zmian społecznych (rozwój samochodu zrewolucjonizował stosunki społeczne, ludzie zyskali swobodę poruszania się, skutkiem czego osłabła ich więź z najbliższym sąsiedztwem i społecznością; Technika medyczna i lepsza opieka zdrowotna w znacznym stopniu zmieniły przeciętne trwanie życia w większości społeczeństw).

- **Działalność ludzka:**

- **działania jednostek** (Jezus Chrystus, Karol Marks, Adolf Hitler, Albert Einstein to wyjątkowe jednostki, które zmieniły bieg dziejów, gdyby ci ludzie się nie urodzili, świat byłby zupełnie inny)

- **działania zbiorowe** (wiele współczesnych państw powstało w wyniku rewolucji społecznych).

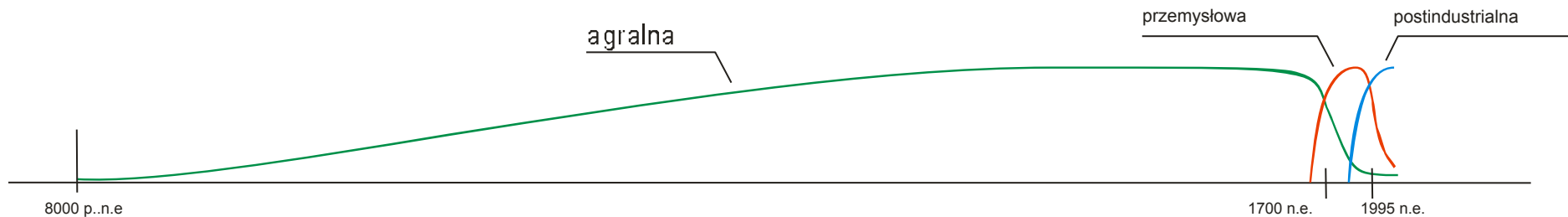
TYPY SPOŁECZEŃSTW

- **Spółeczeństwo tradycyjne**
- **Spółeczeństwo przemysłowe**
- **Spółeczeństwo poprzemysłowe, ponowoczesne i informacyjne**

Rys teoretyczny

1. Toffler i jego wizja dziejów Świata w postaci trzech fal

parametry oceny	społeczeństwo rolnicze (ok. 6 tys. lat p.n.e.)	społeczeństwo industrialne (połowa XVIII w.)	społeczeństwo informacyjne (druga połowa XX w.)
bogactwo	ziemia	kapitał	wiedza
produkt podstawowy	żywność	wyroby przemysłowe	informacja, dane
praca	obok domu	daleko od domu	w domu, telepraca
transport	rzeka, droga	kolej, autostrada	infostrada
energia	ludzka, zwierzęca	węgiel, para, benzyna	elektryczność jądrowa
skala działania	lokalna	regionalna	globalna
rozrywka	obrzędowa, ludowa	masowa	domowa, interakcyjna
tajemnica	religijna	polityczna	handlowa
oświata	mistrz	szkoła	komputer, telenauczanie

Typy rozwoju

- **ROZWÓJ JEDNOLINIOWY** (unilinearne) czyli taki, w którym sekwencja zmian biegnie zawsze tym samym, jednym torem, po regularnej, wyznaczonej jakby z góry trajektorii.
- **ROZWÓJ WIELOLINIOWY** (multilinearne) czyli taki, w którym różne sekwencje zmian mają jedynie zbliżony ogólny kierunek, ale przebiegają w różny sposób, różnymi torami czy trajektoriami, w zależności od konkretnych warunków historycznych czy kulturowych danego społeczeństwa.

KLASYCZNE TEORIE ROZWOJU SPOŁECZNEGO

- **MARKSIZM**
- **EWOLUCJONIZM** (Herbert Spencer)
- **POSTĘP SPOŁECZNY** czy **rozwój społeczny** (Rozwój społeczny to proces następujących po sobie zmian społecznych. Zmiany te mogą być pozytywne lub nieść negatywne skutki dla danej społeczności. W przypadku zmian niosących korzyści, mamy do czynienia z postępem, natomiast w przypadku negatywnych konsekwencji zmian – regresem społecznym.

Postęp społeczny – całościowy rozwój danego społeczeństwa w różnych dziedzinach życia społecznego, przybliżający je do określonego, wartościowanego pozytywnie stanu [Wikipedia]

Teoria MODERNIZACJI

Teorię modernizacji sformułowano w połowie XX wieku – (Coleman, Putman)

- Zastanawiając się nad kilkusetletnią historią w Ameryce Północnej i Europie Zachodniej oraz pozytywnie oceniając zmiany obserwowane w tym czasie, opracowano teorię, która wyjaśnia, że modernizacja to proces, który obejmuje:
 - uprzemysłowienie
 - urbanizacja
 - racjonalizacja
 - biurokracja
 - masowa konsumpcja
 - przyjęcie demokracji .

- W trakcie tego procesu społeczeństwa przednowoczesne lub tradycyjne ewoluują do współczesnych społeczeństw zachodnich, które znamy dzisiaj.
- Teoria modernizacji głosi, że proces ten wiąże się ze zwiększoną dostępnością i poziomem formalnej edukacji oraz rozwojem środków masowego przekazu, które, jak się uważa, sprzyjają demokratycznym instytucjom politycznym.
- W wyniku procesu modernizacji transport i komunikacja stają się coraz bardziej wyrafinowane i dostępne, populacje stają się bardziej miejskie i mobilne, a znaczenie rodziny wielopokoleniowej spada. Jednocześnie wzrasta i intensyfikuje się znaczenie jednostki w życiu gospodarczym i społecznym.
- Organizacje stają się biurokratyczne, a [podział pracy](#) w społeczeństwie staje się coraz bardziej złożony, a ponieważ jest to proces zakorzeniony w racjonalności naukowej i technologicznej, religia zanika w życiu publicznym.
- Wreszcie [rynki napędzane gotówką przejmują](#) rolę głównego mechanizmu wymiany towarów i usług.

- Teoria modernizacji, utrwalona jako ważna w zachodnich środowiskach akademickich, była od dawna wykorzystywana jako uzasadnienie wdrażania tego samego rodzaju procesów i struktur w miejscach na całym świecie, które są uważane za „niedostatecznie” lub „nierozwinięte” w porównaniu ze społeczeństwami zachodnimi.
- U jej podstaw leżą założenia, że postęp naukowy, rozwój technologiczny i racjonalność, mobilność i wzrost gospodarczy to dobre rzeczy i do których należy stale dążyć.

Teoria KONWERGENCJI

Odmianą teorii modernizacji jest teoria konwergencji. Modernizujące się społeczeństwa coraz bardziej się do siebie upodabniają na skutek tego procesu. Mają one podobny stopień zaawansowania technologicznego i podobną strukturę siły roboczej i instytucji politycznych. Społeczeństwa te stopniowo „zbliżają się” do ogólnego modelu nowoczesnego społeczeństwa.

Nazwa pochodzi od łac. convergere, zbierać się, upodabniać się – teoria powstała w latach sześćdziesiątych XX wieku, zgodnie z którą w wyniku rozwoju społecznego następuje stopniowe upodobnienie się różnych społeczeństw, gospodarek i państw.

- Zgodnie z teorią konwergencji, mimo znaczących różnic między społeczeństwami, w procesie historycznym dochodzi do ich stopniowego upodobnienia. Głównym mechanizmem do tego prowadzącym jest [postęp techniczny](#). Wykorzystywana technologia narzuca określone formy organizacji społecznej, formy kulturowe czy postawy jednostek. Technologia ma też własną logikę rozwoju, która pociąga za sobą rozwój społeczeństwa. Z tego powodu wysoko rozwinięte [społeczeństwa przemysłowe](#) są do siebie podobne^[1].
- Teoria konwergencji wskazywała w szczególności, że mimo znaczących różnic między [Pierwszym Światem](#) (kraje [kapitalistyczne](#)) i [Drugim Światem](#) ([kraje komunistyczne](#)) będą się one do siebie upodabniały.
- Do najbardziej znanych teoretyków konwergencji należą [Walt Rostow](#), [Samuel P. Huntington](#), [Clark Kerr](#) oraz [Douglass North](#).

KONCEPCJA ZALEŻNOŚCI I SYSTEMU ŚWIATOWEGO

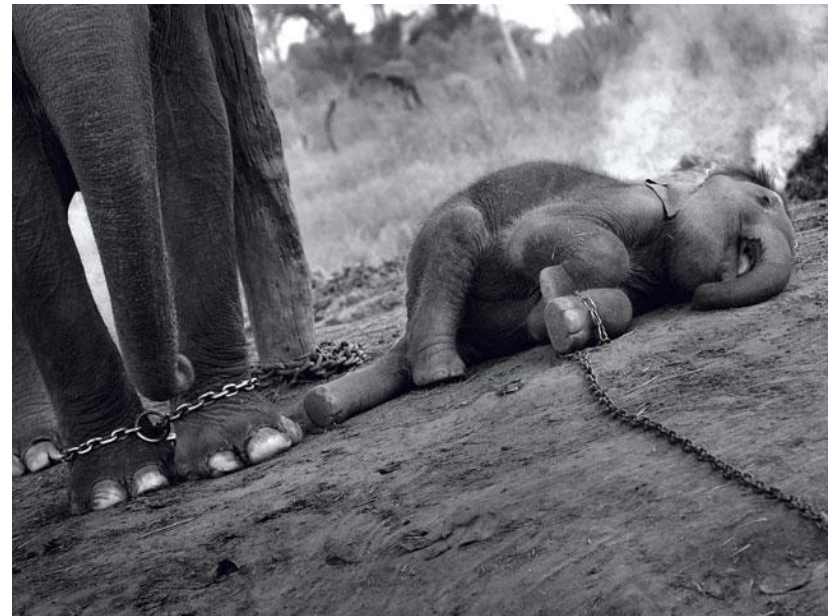
Twórcą jest I. Wallerstein.

Jednym z jej podstawowych założeń jest traktowanie kapitalizmu jako ponadnarodowego systemu, w którego ramach można wyodrębnić dominujące industrialne centra oraz zależne i niedorozwinięte, często jeszcze agrarne i na wpół feudalne peryferie.

Wallerstein wyróżniał także półperyferie, które w przeciwieństwie do peryferii były nie tylko bazą surowcową, lecz także dostawcą siły roboczej dla inwestycji kierowanych z centrów.

Zmiana społeczna a problemy społeczne

- Czy zmiany to postęp ?
 - Czy jest tzw. cena postępu ?
- A może regres ?

Zmiana społeczna a problemy społeczne socjologia XIX i XX w.

- Ferdinand Toennies – zatarata wspólnot i więzi społecznych
- Emile Durkheim – chaos normatywny , anomia
- Max Weber – biurokratyzacja
- Ortega y Gasset – ekologia, industrializacja wojny

Katastroficzna wizja przyszłości - kryzys

Skutki nowoczesności ?

- Ekonomia
- Polityka
- Ekologia
- Struktury społeczne
- Systemy wartości
- Moralność i obyczaje
- Kultura Życia codziennego

Zmiany o bilansie ambiwalentnym

Dyskurs traumy

- Zmiany nagłe
- Zmiany o szerokim zakresie
- Zmiany głębokie i radykalne
- Zmiany zaskakujące , szokujące

Spółeczeństwo traci równowagę ?,

A co z jednostką ?

Model radykalizacji nowoczesności – racjonalność, niepewność i ryzyko w biografii jednostki. A. Giddens

1. Rosnąca obecność systemów eksperckich w codzienności prowadzi do co najmniej dwóch istotnych konsekwencji. Jedną z nich stanowi wyraźne osłabienie bądź nawet eliminacja więzi jednostki z lokalnymi kontekstami i włączenie jej w sferę zależności od odległych, niekiedy trudnych do lokalizacji determinant.

Ta sytuacja stawia jednostkę wobec nowej sytuacji kształtowania poczucia zaufania i związanych z tym procedur.

2. Druga z tych konsekwencji to rozwijające się poczucie „utruty kompetencji” (*deskilling*) przez ludzi. Poczucie to, dotyczące coraz to nowych obszarów potoczności: wychowywania dzieci, kształtowania własnych strategii zawodowych, życia seksualnego, sposobów odżywiania się, dbałości o własny organizm, kształtowania pożądaných cech osobowości itp., wywiera swoisty, alienujący wpływ na jednostkę, przyczyniając się do konieczności uporania się z poczuciem utraty kompetencji w wielu nawet osobistych decyzjach.

Zapotrzebowanie na różnorodne porady, a także na coachów, mentorów i innych doradców jest tego wymownym przykładem.

- Funkcje pełnione przez systemy eksperckie skłaniają do uważniejszego przyjrzenia się także roli nauki w procesie zmiany społecznej. Otóż nauka nie jest tylko podstawą dla interwencji ekspertów.
- A. Giddens mówi o tzw. refleksywności późnej nowoczesności. Najogólniej rzecz ujmując, zdaniem tego autora nauki społeczne, w tym socjologia, nie tylko realizują proces poznawania świata społecznego, ale także ten świat współtworzą. Współtworzą poprzez przenoszenie elementów dyskursu naukowego do świadomości jednostek, których działania i ich efekty mają badać.

Jakże inaczej wyglądałyby współczesne małżeństwo i rodzina, gdyby nie zostały gruntownie „spsychologizowane” i „zsocjologizowane”, gdybyśmy nie wiedzieli, np. że istnieją matki „nadopiekuńcze” czy „matki toksyczne” oraz dzieci obciążone syndromem ADHD, których ojcowie mogą być dotknięci „wypaleniem zawodowym” bądź przeżywać „kryzys wieku średniego”.

Konsekwencje zmiany społecznej - społeczeństwo

Załamywanie się starych struktur społecznych prowadzi do mniej lub bardziej trwałej postaci życia zbiorowego, której nadać można miano masy społecznej. Liczne populacje i zbiorowości nie posiadają współcześnie cech społeczeństwa lub posiadają je w stopniu osłabionym. Do tych ginących cech zaliczyć można trwalsze więzi, uzasadnione i realne interesy, wartości, gotowość do podlegania mechanizmom kontroli społecznej itp. Oznacza to słabnięcie więzi i norm oraz następstwa w postaci wzrostu natężenia występowania zjawisk dezorganizacji społecznej.

Bardzo prawdopodobne są w związku z tym niekorzystne modyfikacje struktury społecznej – o których wspominaliśmy wcześniej – a także narastanie konfliktów, które będą deformowały reguły funkcjonowania demokracji liberalnych i partycypacji obywateli w polityce.

Wyższa Szkoła
Przedsiębiorczości
i Administracji

Dziękuję za uwagę

